

EU-KÄSITTEISTÖ

1. Johdanto

2. EU:n (integraation) yleiskäsitteet

Euratom

”Vuonna 1957 *Rooman sopimuksella* perustettu Euroopan atomienergiayhteisö pyrki luomaan institutionaaliset puitteet ydinenergian käytölle. Sopimus Euroopan atomienergiayhteisöstä on Euroopan hiili- ja teräsyhteisön, Euroopan talousyhteisön ja Maastrichtin sopimuksen ohella yksi neljästä Euroopan unionin perustamissopimuksesta.”

Katso myös: energiapolitiikka, Euroopan hiili- ja teräsyhteisö, Euroopan talousyhteisö, integraatio

Lähteet: Nugent Neill (1999) *The Government and Politics of the European Union*, Macmillan Press, London; Euroopan unioni. ScadPlus-sanasto [<http://europa.eu.int/scadplus/leg/fi/cig/g4000e.htm>]; Euroopan parlamentti. Faktatietoja Euroopan unionista – ensimmäiset sopimukset [http://www.europarl.eu.int/factsheets/1_1_1_fi.htm]

Euro

”*Yhteisvaluutta*, joka otettiin käyttöön tilivaluuttana 1.1.1999 talous- ja rahaliiton *euroalueen* maissa. Euro korvasi 1.1.2002 kansallisen rahan 12 EU-jäsenmaassa, joihin kuuluvat Alankomaat, Belgia, Espanja, Irlanti, Italia, Itävalta, Kreikka, Luxemburg, Portugali, Ranska, Suomi ja Saksa. Ennen euro-nimen vakiintumista yhteiseen valuuttaan viitattiin termillä ECU (European Currency Unit).”

Katso myös: Euroopan keskuspankki, rahapolitiikka, konvergenssikriteerit, vakaus- ja kasvusopimus, talous- ja rahaliitto (EMU)

Lähde: Valtiovarainministeriö. Eurotietopankki. [<http://www.vm.fi/vm/liston/euro.lsp?r=17576&l=fi>];

Euroopan hiili- ja teräsyhteisö (EHTY)

”Euroopan hiili- ja teräsyhteisö perustettiin *Pariisin sopimuksella* vuonna 1951. Yhteisö johti aluksi hiili- ja teräsalan yhteismarkkinoiden syntyyn kuuden maan alueella. Euroopan hiili- ja teräsyhteisön kuusi perustajajäsentä olivat Saksa, Belgia, Ranska, Italia, Luxemburg ja Alankomaat. Yhteisön on katsottu toimineen edeltäjänä Euroopan talousyhteisölle ja Euratomille sekä luoneen pohjan Euroopan integraatiolle ja Euroopan unionin myöhemmille periaatteille. Sopimus Euroopan hiili- ja teräsyhteisöstä

Eurooppa-tutkimuksen keskus

PL 17 (Arkadiankatu 7), 00014 Helsingin yliopisto
Puhelin (09) 191 28810, faksi (09) 191 28885, www.valt.helsinki.fi/vol/eu/index.htm

Centrum för Europaforskning

PB 17 (Arkadiagatan 7), FIN-00014 Helsingfors universitet
Telefon +358 9 191 288 10, fax +358 9 191 288 85, www.valt.helsinki.fi/vol/eu/index.htm

Centre for European Studies

P.O. Box 17 (Arkadiankatu 7), FIN-00014 University of Helsinki
Telephone +358 9 191 28810, fax +358 9 191 28885, www.valt.helsinki.fi/vol/eu/index.htm

on Euroopan atomienergiayhteisön, Euroopan talousyhteisön ja Maastrichtin sopimuksen ohella yksi neljästä Euroopan unionin perustamissopimuksesta.”

Katso myös: Euratom, Euroopan talousyhteisö, energiapolitiikka, integraatio

Lähteet: Kemppinen Reijo (2000) Suomi Euroopan Unionissa, Edita; Euroopan parlamentti. Faktatietoja Euroopan unionista – ensimmäiset sopimukset [http://www.europarl.eu.int/factsheets/1_1_1_fi.htm]; Nugent Neill (1999) The Government and Politics of the European Union, Macmillan Press, London

Euroopan talousyhteisö (EEC)

”Euroopan talousyhteisö perustettiin *Rooman sopimuksella* 1957. Käytännössä Euroopan talousyhteisö viittasi vapaakauppa- ja tullialueeseen, joka sopimuksen nojalla muodostettiin Saksan, Belgian, Ranskan, Italian, Luxemburgin ja Alankomaiden kesken. Sopimus Euroopan talousyhteisöstä on Euroopan hiili- ja teräsyhteisön, Euroopan atomienergiayhteisön ja Maastrichtin sopimuksen ohella yksi neljästä Euroopan unionin perustamissopimuksesta. Euroopan talousyhteisön myöhempi merkitys Euroopan unionille on ollut Euroopan hiili- ja teräsyhteisöä ja Euratomia suurempi.”

Katso myös: Euratom, Euroopan hiili- ja teräsyhteisö, energiapolitiikka, integraatio

Lähteet: Kemppinen Reijo (2000) Suomi Euroopan Unionissa, Edita; Euroopan parlamentti. Faktatietoja Euroopan unionista – ensimmäiset sopimukset [http://www.europarl.eu.int/factsheets/1_1_1_fi.htm]; Nugent Neill (1999) The Government and Politics of the European Union, Macmillan Press, London

Euroopan unioni

”Euroopan unioni perustettiin *Maastrichtin sopimuksella* 7.2.1992. Sopimuksen nojalla Euroopan yhteisöstä tuli Euroopan unioni 1.11.1993. Sopimuksella vahvistettiin Euroopan unionin rakenne, joka noudattaa ns. pilarimallia. Oleellisena lisänä aiempaan oli yhteistyö ulko- ja turvallisuuspolitiikan alalla sekä oikeus- ja sisäasioissa. Euroopan unioni käsitti myös sitovan toteuttamissuunnitelman talous- ja rahaliitosta. Sopimus Euroopan unionista vahvisti myös Euroopan parlamentin institutionaalista asemaa sopimuksessa hyväksytyyn yhteispäätösmenettelyyn myötä.

EU-jäsenyys”

Katso myös: Euroopan talous- ja rahaliitto, integraatio, Euroopan yhteisö, pilarirakenne

Euroopan yhteisö (EY)

”Euroopan yhteisön muodostavat Euroopan hiili- ja teräsyhteisö, Euroopan talousyhteisö ja Euroopan atomienergiayhteisö, jotka sulautuivat vuonna 1965 yhdeksi toiminnalliseksi kokonaisuudeksi. Yhdessä talous- ja rahaliiton kanssa nämä muodostavat Euroopan unionin ensimmäisen pilarin, joka perustuu ylikansalliseen päätöksentekoon.”

Katso myös: Euroopan hiili- ja teräsyhteisö, Euratom, Euroopan talousyhteisö, pilarirakenne

Lähteet: Kempainen Reijo (2000) Suomi Euroopan Unionissa, Edita; Joutsamo Kari, Aalto Pekka, Kaila Heidi & Maunu Antti (2000) Eurooppaoikeus (s. 5-12). Lakimiesliiton Kustannus Oyj, Helsinki.

Integraatio

3. EU:n kansalaisuus

Avoimuusperiaate

Eurobarometri

Euroopan oikeusasiamies

” Euroopan oikeusasiamies ottaa vastaan kanteluja yhteisön toimielinten ja laitosten toiminnassa ilmenneistä epäkohdista, lukuun ottamatta yhteisön tuomioistuimen ja yhteisön ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen lainkäyttötoimintaa. *Kantelu-oikeus* on unionin kansalaisilla sekä kaikilla niillä luonnollisilla henkilöillä ja oikeushenkilöillä, joiden asuin- tai kotipaikka on jossakin jäsenvaltiossa.

Oikeusasiamies suorittaa perusteltuina pitämänsä tutkimukset kantelun perusteella ja saattaa toteamansa epäkohdan sen toimielimen käsiteltäväksi, jota kantelu koskee. Kyseinen toimielin antaa oikeusasiamiehelle asiasta lausuntonsa kolmen kuukauden määräajassa, minkä jälkeen oikeusasiamies antaa asiasta kertomuksen Euroopan parlamentille ja asianomaiselle toimielimelle. Tutkimusten tulokset annetaan kantelun tekijälle tiedoksi.

Oikeusasiamies voi ottaa asioita käsiteltäväkseen myös omasta aloitteestaan ja oikeusasiamiehen tehtävänä on pyrkiä puuttumaan yhteisössä ilmenevään huonoon hallintoon. Euroopan parlamentti nimittää Euroopan oikeusasiamiehen parlamentin vaalikauden ajaksi.”

Katso myös: Euroopan parlamentti, hyvä hallinto

Lähteet: Euroopan yhteisön perustamissopimus; Joutsamo Kari, Aalto Pekka, Kaila Heidi & Maunu Antti (2000) Eurooppaoikeus (s.169-170, 400-402). Lakimiesliiton Kustannus Oyj, Helsinki.; Euroopan unioni. ScadPlus-sanasto [<http://europa.eu.int/scadplus/leg/fi/cig/g4000o.htm>]; Euroopan oikeusasiamiehen vuosikertomus 2002.

Eurooppalainen identiteetti

Euroopan työnvälityspalvelu (EURES)

Henkilöiden vapaa liikkuvuus

Legitimiteetti

Perusoikeuskirja

Poliittiset oikeudet

Äänioikeus

Vaalikelpoisuus

Kanneoikeus

Syrjimättömyysperiaate
Unionin kansalaisuus

4. EU:n toimielimet ja päätöksenteko (ja virastot, laitokset jne.)

Toimielimet ja muut elimet

Alueiden komitea
Coreper
Euroopan investointipankki (EIP)
Euroopan keskuspankki (EKP)

”Euroopan keskuspankki (EKP) vastaa unionin yhteisestä rahapolitiikasta ja hallinnoi yhteistä valuuttaa euroa jäsenmaista riippumattomana. Euroopan keskuspankki perustettiin vuonna 1998 edeltäjänsä *Euroopan rahapoliittisen instituutin* tilalle. Euroopan keskuspankki muodostaa yhdessä kansallisten keskuspankkien kanssa *Euroopan keskuspankkijärjestelmän* (EKPJ).

Euroopan keskuspankin keskeiset päätöksentekuelimet ovat EKP:n johtokunta ja EKP:n neuvosto. Johtokunta koostuu jäsenmaiden hallitusten nimittämistä puheenjohtajasta, varapuheenjohtajasta sekä neljästä muusta jäsenestä. Euroopan keskuspankin neuvoston muodostavat vastaavasti EKP:n johtokunta sekä euroalueen kansallisten keskuspankkien pääjohtajat.”

Katso myös: Euro, talous- ja rahapolitiikka, euroalue

Lähteet: Euroopan yhteisön perustamissopimus; Joutsamo Kari, Aalto Pekka, Kaila Heidi & Maunu Antti (2000) Eurooppaoikeus (s. 748-753). Lakimiesliiton Kustannus Oyj, Helsinki.; Euroopan unioni. ScadPlus-sanasto [<http://europa.eu.int/scadplus/leg/fi/cig/g4000e.htm>]; Valtiovarainministeriö. Eurotietopankki. [<http://www.vm.fi/vm/liston/euro.lsp?r=17576&l=fi>]

Euroopan komissio

Eurostat
Kollegio
Pääosasto
Valkoinen kirja
Vihreä kirja

EU:n neuvosto

Ecofin
EU:n puheenjohtajuus
Sektorineuvosto
Yleisten asioiden ja ulkosuhteiden neuvosto

Euroopan parlamentti

Poliittinen ryhmä
Euroopan tason poliittiset puolueet

Euroopan talous- ja sosiaalikomitea (ETSK)

Euroopan yhteisöjen tuomioistuin

Ennakkoratkaisu

Julkisasiamies

Euroopan yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin

Eurooppa-neuvosto

Huippukokous

Puheenjohtajan päätelmät

Eurooppa-valmistelukunta (konventti)

Tulevaisuuskeskustelu

Eurojust

Euroopan tilintarkastustuomioistuin

Europol

Erillisvirastot

Elintarvike- ja kemikaalivirastot, EEA (mainitaan myös muita)

Komitologiajärjestelmä

OLAF

Poliittisten ja turvallisuusasioiden komitea

Sotilaskomitea

Sotilasesikunta

Yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan korkea edustaja

Vallankäyttöön liittyvät periaatteet ja säännöt

Hyvä hallinto

Määräenemmistö (kaksoisenemmistö)

Pilarirakenne

Suhteellisuusperiaate

Toissijaisuusperiaate (subsidiariteetti)

Yhteispäätösmenettely

Muut

EU:n budjetti

Jäsenmaksut

Omat varat

Rahoituskehys

EU-vero

Lobbaus

COPA

ETUC

UNICE

Virallinen lehti (official journal)

5. EU:n oikeusjärjestelmä

Asetus (eurooppalaki)

Avoin koordinaatio

Direktiivi (eurooppapuitelaki)

”Säädös, joka velvoittaa kunkin jäsenmaan muuttamaan omaa kansallista lainsäädäntöään direktiivin antaman ohjeen mukaiseksi tietyn määräajan kuluessa. Eurooppa-valmistelukunnan (konventti) ehdotuksessa Euroopan perustuslaista on direktiivin sijaan omaksuttu termi *eurooppapuitelaki*.”

Katso myös: Asetus, EU:n neuvosto, Eurooppa-valmistelukunta

Lähteet: Euroopan komissio (1996) Eurooppa-tiedon käsikirja, Edita, Helsinki;
Eurooppa-valmistelukunta (2003) Ehdotus sopimukseksi Euroopan perustuslaista,
Euroopan yhteisöjen virallisten julkaisujen toimisto, 2003

Ensijaisuusperiaate (etusijaperiaate)
EU:n oikeushenkilöllisyys
Hallitustenvälinen konferenssi (HVK)
Harmonisoiminen
Kompetenssi-kompetenssi
Oikeusperusta (oikeudellinen perusta)
Perussopimus (Maastricht, Amsterdam, Nizza)
Perustuslaillinen sopimus
Päätös
Ratifioiminen
Suora sovellettavuus
Toimivalta (kompetenssi)
Toimivallanjako (yksinomainen, jaettu, tukitoimet)
Yhteisön säännöstö (Acquis Communautaire)

6. EU:n politiikat

Yksinomainen toimivalta

Kauppapolitiikka
Suosituimmuuslauseke (MFN-periaate)
Yhteisöpreferenssi
Kilpailupolitiikka
Monopoli
Määräävän markkina-aseman väärinkäyttö
Valtion tukitoimet
Rahapolitiikka
Euroalue
Euroopan valuuttajärjestelmä (EMS)
Talous- ja rahaliitto (EMU)
Valuuttakurssimekanismi (ERM)

Jaettu toimivalta

Energiapolitiikka
Euroopan laajuiset verkot
Kuluttajansuoja

Liikenne

Euroopan laajuiset verkot
Open skies-sopimukset

Maatalous- ja kalastuspolitiikka

Markkinajärjestelyt
Hintajärjestelyt (interventiohintaa, kynnyshintaa, tavoitehintaa)

Oikeuden, turvallisuuden ja vapauden alue

Eurooppalainen pidätysmääräys
Schengenin sopimus
European Information Systems (EIS)
Trevi-yhteistyö

Rakennepolitiikka

Agenda 2007 (Agenda 2000)
Rakennerahasto
Euroopan sosiaalirahasto (European Social Fund)
Euroopan maatalouden ohjaus- ja tukirahasto (EMOTR)
Euroopan aluekehitysrahasto
Koheesiorahasto
NUTS (alueluokitus)

Sisämarkkinat

Kaupan esteet

Sosiaalipolitiikka

Yleishyödylliset palvelut

Ympäristöpolitiikka

Kiotoin sopimus
Natura
Päästökauppadirektiivi

Tukitoimet

Kehitysmaapolitiikka

Cotonoun sopimus
Euroopan kehitysyhteistyörahassto
LOMÉ-sopimus

Koulutuspolitiikka

"Euroopan unionilla ei ole varsinaista yhteistä koulutuspolitiikkaa ja jäsenvaltiot käyttävät koulutuspolitiikan alalla ensisijaista toimivaltaa. Unionin koulutuspolitiikka painottuukin erilaisten yhteistyömuotojen kehittämiseen, varsinaisten koulutusjärjestelyjen sisältö- ja organisointikysymysten ollessa kunkin jäsenvaltion omassa päätäntävällässä.

Maiden väliset koulutusohjelmat ovat keskeinen yhteistyön organisaatiomuoto. *Leonardo da Vinci* on ammatillisen koulutuksen ohjelma ja *Sokrates*-ohjelman alle on vastaavasti koottu yleissivistävä- ja korkeakoulutus. Sokrates ohjelman korkeakoulutusta koskevaa osaa kutsutaan *Erasmus*-ohjelmaksi, joka koskee ennen kaikkea opiskelija- ja opettajavaihtoa jäsenmaiden välillä. Euroopan unionilla on myös Firenzessä toimiva erillinen Yliopistollinen Eurooppa-instituutti (vrt. European University

Institute), joka tarjoaa tohtorikoulutusta historian ja kulttuurintutkimuksen, taloustieteen, oikeustieteen sekä yhteiskuntatieteiden aloilla.

Tutkintojen ja opintovaatimusten yhdenmukaistaminen eri jäsenmaiden kesken on noussut keskeiseksi koulutuspoliittiseksi teemaksi. Eurooppalaisten korkeakoulututkintojen harmonisointiin tähtäävä *Bolognan prosessi* pyrkii yhdenmukaisuuteen mm. tutkintorakenteiden ja opintojen mitoitussjärjestelmien osalta”

Katso myös: Toimivalta

Lähteet: Euroopan unioni ”Koulutus ja nuoriso”

[<http://europa.eu.int/scadplus/leg/fi/s19000.htm>]; Opetusministeriö ”Yliopistokoulutus – Bolognan prosessi”

[<http://www.minedu.fi/opm/koulutus/yliopistokoulutus/bolognaprosessi.html>]; Joutsamo

Kari, Aalto Pekka, Kaila Heidi & Maunu Antti (2000) Eurooppaoikeus (s. 685-687).

Lakimiesliiton Kustannus Oyj, Helsinki.; European University Institute ” About the EUI”

[<http://www.iue.it/About/>]

Kulttuuripolitiikka

Teollisuuspolitiikka

Tutkimus (ja innovaatiopolitiikka)

Eurooppalainen tutkimusalue

Puiteohjelma

Työllisyyspolitiikka

Urheilupolitiikka

Muut

Talouspolitiikan koordinaatio

Lissabonin strategia

Konvergenssikriteerit

Vakaus- ja kasvusopimus

Yhteinen ulko- ja turvallisuuspolitiikka

Yhteinen kanta

Yhteinen strategia

Yhteinen toiminta

Yhteinen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka

Kriisinhallintatehtävät (Petersbergin tehtävät)

Puolustusmateriaalivirasto

Puolustusydin

Solidaarisuuslauseke

Turvatakuut

WEU

Yhteinen puolustus

7. Muuttuva EU

Hallitustenvälisyys

Integraation syveneminen
Jäseneksi liittyminen
Laajentuminen
Liittovaltiokehitys (vrt. federalismi)
Monen nopeuden Eurooppa
Phare

Euroopan unionin 1989 käynnistämä Phare-ohjelma on Keski- ja Itä-Euroopan maille (mukaan lukien Baltian maat) suunnattu avustushjelma. Nykyisen Phare-ohjelman pääpaino on EU-jäsenehdokasmaiden avustamisessa EU-jäsenyyvalmisteluissa.

Katso myös: Tacis, pohjoinen ulottuvuus, laajentuminen

Lähteet: Euroopan komissio "Europa – Enlargement: The Phare Programme"
[<http://europa.eu.int/comm/enlargement/pas/phare/>]

Pohjoinen ulottuvuus
Tacis

Euroopan unionin 1991 käynnistämä Tacis-ohjelma on entisen Neuvostoliiton maiden alueelle suunnattu apuohjelma. Tacis-ohjelma on painottunut teknisen avun tarjoamiseen, mikä on tähdännyt kohdemaiden transitio-prosessin nopeuttamiseen.

Katso myös: Phare, pohjoinen ulottuvuus

Lähteet: Euroopan komissio "The Northern Dimension – Overview"
[http://europa.eu.int/comm/external_relations/north_dim/index.htm]; Euroopan komissio "The EU's relations with Eastern Europe & Central Asia – Tacis, Overview"
[http://europa.eu.int/comm/external_relations/ceeca/tacis/index.htm]

Tiiviimpi yhteistyö (vrt. joustava integraatio)
Yhteisöllisyys

8. Käsité-index